

שיעור התקיעות ביום הרת עולם

מוסאי אורי

מאמר זה נכתב לזיכרון עולם ולעיני אמי

מורתני הכי"מ המדוכאת בייסורין מרת

עזת בת שושנה

נלביע ט' כסליו היתשי"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן

פתיחה

1. הנעת הסוגיה
2. שיטת רש"י, תוס' ודעימיה
3. מחלוקת רב האי גאון והרמב"ם
4. שיטת הראב"ד והרשב"א
5. שיטת הריב"א והריב"ם
6. שיטת הרמב"ם
7. פסק השו"ע והחוננים עליו
8. סכום השיטות והמנהגים להלכה

פתיחה

שמעתי בימי חלדי הרבה בעלי תקיעה ושמתי לב שכולם תוקעים לפי מקצב מסויים, אלא שבין אחד לשני ישנו הבדל, ובמקום שזה מקצר זה מאריך. האם ישנה הגדרה הלכתית מסויימת על פיה ניתן למדוד את שיעור התקיעות?

במאמר זה רציתי לבאר את השיטות הנוגעות להלכה באופן התקיעות ובשיעורן וכיון שרבו הדעות נשתדל בעזה"י לסכם את עיקרי המנהגים עד כמה שידינו מגעת אך ישנם עוד פרטים רבים אחרים בהלכות תקיעות הצריכים באור ועוד חזון למועד. וזה החלי בעזר ה' צורי וגואלי.

1. הצעת הסוגיה

שנינו במשנה ר"ה לג ע"ב:

מתני': שיעור תקיעה כשלוש תרועות

ובגמרא שם והתניא: שיעור תקיעה כתרועה?

אמר אביי – **תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי, תנא ברא קא חשיב חד בבא ותו לא.**

ועוד שם במשנה: **שיעור תרועה כשלוש יבבות¹.**

ובגמרא והתניא: **שיעור תרועה כשלושה שברים**

אמר אביי – **בהא ודאי פליגי דכתיב "יום תרועה יהיה לכם"² ומתרגמינן "יום יבבא יהא לכוון" וכתיב באימיה דסיסרא "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא"³.**

מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל. ע"כ.

ועוד בגמרא לד ע"א:

אתקין רבי אבהו בקיסרי תקיעה שלושה שברים תרועה תקיעה וכו'

ובמסקנה שם הועלה שהתקנה היתה לתקוע

1 ופרש"י ד"ה שלוש יבבות – שלושה קולות (וכל קול כוח כלשהו (=כלשון הירושלמי כוח כלשהו = טרומטין אחד).

2 במדבר כ"ט.

3 שופטים ה'.

תקיעה, שלושה שברים, תרועה, תקיעה

תקיעה, שלושה שברים, תקיעה

תקיעה, תרועה, תקיעה

ובהמשך בביאור שיטת רב האי גאון⁴ והרמב"ם⁵ שנחלק עימו אבאר בעזה"י את הדברים כסדרן.

והנה ביאור הדברים בחלק הראשון והשני:

2. שיטת רש"י, תוס' ודעימיה (יש אומרים ראשון בדעת השו"ע)

הגמרא הביאה ברייתא בעניין שיעור התקיעה דהוי כשלוש תרועות ולא כמשנה האומרת דהוי כתרועה אחת ומתוצאת אמר אב"י תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי תנא ברא קא חשיב חד בבא ותו לא.

ופרש"י⁶:

תנא דידן קא חשיב דכולהו בבי והכי קאמר שיעור שלוש תקיעות כשלוש התרועות ותנא ברא קא חשיב דחדא בבא שיעור התקיעה כשיעור התרועה ותרווייהו חדא קאמרי.

פירושם של דברים דלמעשה תקיעה שיעורה כתרועה אחת בלבד כדברי הברייתא אלא שבמשנה שיעור התקיעה כשיעור שלוש תרועות דהיינו כשיעור שלוש התקיעות של שלוש הבבות תר"ת תר"ת תר"ת כשיעור 3 התרועות האמצעיות והכוונה היא לשלוש התקיעות שלפני התרועה או אחריה כיון שאחת הן.

למעשה, דין המשנה ודין הברייתא חדא מילתא אמרי ואין מחלוקת ביניהן.

בהמשך הגמרא "שיעור תרועה כג' יבבות והתניא שיעור תרועה כשלושה שברים⁷ אמר אב"י בהא ודאי פליגי וכי' מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל.

ופרש"י בד"ה "אמר אב"י בהא ודאי פליגי":

אע"ג דאוקימנא דברישא לא פליגי על כרחך בהא סיפא פליגי דלית לשנויי בה מידי והיינו פלוגתא.

4 מובא ברא"ש פ"ד סימן י"י.

5 רמב"ם הלכות שופר פ"ג ה"ב.

6 ד"ה "תנא דידן" וד"ה "ותנא ברא".

7 פרש"י – שברים ארוכים מיבבות.

פירוש הגמרא עפ"י רש"י

נזכיר ונאמר דלפי רש"י כל יבבה היא כוח כלשהו ושברים הם יותר ארוכים מיבבא פירוש הדברים, דאע"ג דאמרינן לעיל דתקיעה - שיעורה כתרועה בין למתניי ובין לברייתא הנה כיון שנחלקו בשיעור התרועה דתנא דמתניי סבר "יבבות" - היינו ילולי כאדם הבוכה ומקונן קולות קצרים סמוכין זה לזה (לשון רש"י) ותנא דברייתא סבר בתרועה, דתרועה הם השברים כאדם הגונח מליבו כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהן (לשון רש"י).

יוצא עולה ומתבאר שמוכרחים לחלוק אף בשיעור התקיעה שכן שיעור התקיעה הוא ביחס ישיר לתרועה, וכיון ששונה תרועה דמתניי (ילולי) מתרועה דברייתא (גנוח) מוכרחים אנו לומר ששיעור התקיעה אף הוא שונה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

והיינו, בדף לד ע"א אמרינן דאתקין רבי אבהו בקסרי תשר"ת תש"ת תר"ת ומשום דמסופק בתרועה של התורה אם היא תרועה ממש מה שאנו קוראים תרועה דהוא ילולי יליל (וכפי שפירשו הראשונים כאדם הבוכה ומקונן קולות קצרים סמוכין זה לזה) או שברים דגנוחי גנח (וכפי שפירשו הראשונים כאדם הגונח מלבו כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהם) או שברים ותרועה - שניהם בכלל תרועה, דדלמא גנוחי גנח ואח"כ ילולי יליל (שישנם שגונחים ומילילין אחר כך⁸). א"כ התקיעה אמורה להיות בשיעור התרועה שבתוך הסדר עצמו.

זאת אומרת שאם התרועה היא 3 כוחות כל שהם (3 טרומטין) אזי התקיעה היא כשיעור שלשה כוחות, ואם התרועה היא אותם שלושה שברים שהם ארוכים משלושה כוחות - אזי התקיעה עצמה היא בשיעור שלושה כוחות, ואם התרועה היא שברים ותרועה יחד - א"כ התקיעה כשיעור שברים ותרועה יחד שהן ג' כוחות וגי שברים. כך פירש רש"י את סוגייתנו⁹.

באופן זה כתבו התוס'¹⁰ בפירושים הראשון:

ונראה שחייב אדם להאריך בתקיעה של קשרק יותר משל קרק ובשל קשק יותר משל קרק דהא שיעור תקיעה כתרועה וקשרק אנו עושים משום ספיקא דגנוח ויליל נמצא שצריך להאריך בתקיעות של קשרק כשיעור שלושה שברים וגי יבבות ובתקיעות של קשק כשיעור ג' שברים דהא עבדינן קשק משום ספיקא דגנוח גנח ותקיעות של קרק כשיעור תרועה שהוא ילולי יליל.

8 ובגמרא נשאלה להם מדוע אין אנו עושים איפכא תקיעה תרועה שברים ותקיעה דדלמא יליל וגנח: ומתרצת הגמרי דסתמא דמילתא כי מיתרע באיניש מילתא ברישא גנח והדר יליל ע"כ. ועל כן אין אנו תוקעים בהיפוך.

9 ונראה דהדרשה מפרש אחרת ברש"י, ע"ש.

10 דף לג ע"ב ד"ה שיעור.

וכפירוש רש"י כתב גם רבינו חננאל:

פ"ג יבבות: ג' תרועות זו אחר זו דבוקות וג' שברים הן בניחותא ומעט הפסק בינתים, נמצא שיעור ג' שברים יותר מג' יבבות וכו'... נמצאת דכל תקיעה אחת כתרועה.

וכן העתיק הרא"ש¹¹ את דברי רש"י (והביא גם את דעת החולקים) ונראה שפסק כרש"י דכתב שם לבסוף: ור"ח פירש כפירוש רש"י וכן הוא אומר בירושלמי¹² איזהו תרועה? כתלת ריקין עכ"ל. וחחרה החזיק אחריו תלמידו רבינו ירוחם¹³ שכתב כרא"ש.

ובאמת שכך מוכח בדברי הירושלמי¹⁴ כדברי רש"י שכך נאמר שם: "איזוהי הרעה? ר' חנניה ור' מנא. חד אמר אהן טרימוטא וחורנה אמר תלת דקיקין" וכפרש"י דפירש תרועה – 3 כוחות כלשהם דהיינו תלת דקיקין.

ועיין במגדל עוז¹⁵ ובבי"ח¹⁶ שמנסים ליישב את הירושלמי גם עפ"י הפירושים האחרים שנבארם בעז"ה בהמשך.

ובינותי בספרים וראיתי שכך גם כתב הרמב"ן בפירושו לגמרא לג ע"ב כפירוש רש"י וכך גם כתב הריטב"א שם וכ"כ הר"ן על הרי"ף בשם הגאונים ובחדושי, וכן פסק רבינו שמחה במחזור ויטר¹⁷ כרבו (רש"י) וכן נראה מהשלטי גבורים¹⁸ שמביא את רש"י ואת דעת בעל העיטור, ומסיים: "וסברא ראשונה היא דעת התוס', וכן דעת הרא"ש וכן הוא בריא"ז.

זאת תורה העולה: התקיעה היא ביחס שוה לתרועה, וכיון שכל יבבא היא כת כל שהוא (טרומטין אחד) אי"כ בסדר תר"ת שהתרועה בו 3 כוחות, אזי התקיעה היא כ-3 כוחות ובסדר תש"ת שהתרועה בו 3 שברים אי"כ התקיעה היא כ-3 שברים ובסדר תשר"ת שהתרועה בו כשיעור תרועה ושברים גם יחד - הוי התקיעה כשיעור שניהם.

וכדי לשבר את האוזן נציג את הדברים כך:

11 פי"ד סי' י.

12 פי"ד הי'.

13 ספר אדם נתיב שישי חלק שני.

14 פי"ד הי"י.

15 רמב"ם פי"ג הי"ד.

16 ש"ז ע"א ד"ה וטעם.

17 הלכות ראש השנה סי' ש"ז ד"ה סדר.

18 סק"א.

3. מחלוקת רב האי גאון והרמב"ם

איתא בגמרא²⁶ דהתקין ר' אבהו בקסרי תשרי"ת. מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל.

ופריך, ודילמא ילולי הוא? וקא מפסיק שלושה שברים בין תרועה לתקיעה ומשני, דהדר עביד תר"ת, ודילמא גנוחי הוא? וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה דהדר עביד תשרי"ת? עיי"ש בגמרא.

ולכן נוהגים אנו לתקוע תשרי"ת 3 X תשי"ת 3 X ות"ת 3 X.

ולכאורה מפשטות דברי הגמרא כאן וכן בדף לג ע"ב נראה דכל עניין ריבוי התקיעות דנהגין האידינא הוי מחמת הספק שנסתפק לנו במשך השנים אי הוי התרועה - תרועה כפי שאנו עושים היום, או שברים, או שניהם גם יחד, ולכן נוקטת הגמרא בלשונות של "ודילמא ילולי הוא" ו"דילמא גנוחי הוא"? "בהא ודאי פליגי, מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל וכן על זה הדרך.

והנה הרא"ש²⁷ והר"ן²⁸ כתבו שנשאל רבינו האי גאון: וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשרי"ת תשי"ת תר"ת לא היו ישראל יוצאים ידי תקיעת שופר?! והשיב:

כך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות ומהם עושים יבבות כבדות שהם שברים ואלו יוצאים ידי חובתם שברים כבדות - תרועות הן, יבבות קלות - תרועות הן והיה הדבר נראה כחלוקה אע"פ שאינה חלוקה ולא היו מטעים אלו את אלו כי חכמים של הללו מודים דיבבות תרועותיהן וחכמים של הללו מודים כי שברים תרועות הן וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואים אותו כחלוקה. והא דאמר אביי בהא ודאי פליגי לאו פלוגתא ממש קאמר שהיו מטעים אלו את אלו אלא הכי קאמר בהא ודאי פליגי במעשיהם דתנא דידן היה עושה התרועות יבבות ותנא ברא היה עושה אותן שברים כל אחד לפי מנהג הבכי של מקומו אע"פ שאין בזה שום קפידא שהרי שניהם עניין בכי הוא ואין חילוק עניין אלא חילוק מעשה ולפי זה כי אמרינן בדרכי אבהו מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל וכן כי אמרינן מספקא ליה דילמא גנח ויליל צריך לומר דלאו ספק ממש קאמר לענין דינא אלא לחלוקי המנהגות קורא ספק ולשון שאינו מדוקדק הוא עכ"ל.

26 ר"ה לד ע"א.

27 פ"ד סי'.

28 בחידושי ד"ה אתקין.

יוצא בדעת רב האי גאון (וכן ראיתי בחינוך המיוחס לר' אהרון הלוי²⁹) שכל תקיעות שאנו תוקעים אינן מחמת הספק כלל אלא קובץ המנהגים שנהגו בכל אתר ואתר וכדי שלא ייראו כחלוקה ראה רבי אבהו לקבצם כעמיר גורנה ולעשותם תורה אחת ומשנה ברורה אחת לכולם.

אולם רבינו הגדול הרמב"ם נכנס אל בית הספק' ודרך אחרת היא לו בהבנת העניין, ולא רצה לנטות מפשטות דברי הגמרא, וכך כתב בפ"ג מהלכות שופר הלכה ב, ג':

תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ולפי רוב הגלות ואין אנו יודעים האיך היא, אם היא היללה שמילין הנשים ביניהם בעת שמייבבין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם שידאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד, האנחה והיללה שדרכה לבוא אחריה לכן אנו עושים הכל, היללה היא שאנו קוראים תרועה והאנחה זו אחר זו היא שאנו קוראים אותה ג' שברים". עכ"ל הזהב.

ומשמע דס"ל שהוא ספק ממש בעיקר הדין וכלא כדעת רה"ג.

וכן מוכח עוד להדיא בפסקי ר' ישעיה הראשון לר"ה וכן דעת המאירי וכן כתב בפתח הדביר על בעל העיטור³⁰ וכ"כ בשבולי הלקט³¹ ובאור זרוע ח"ב³² ובסי' המנהיג³³ ובסמ"ג³⁴.

ומרן השו"ע³⁵ פסק כדברי הרמב"ם, שכן כתב:

תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קוראים תרועה או אם היא מה שאנו קורים שברים או אם הם שניהם יחד, לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת שלוש פעמים תש"ת שלוש פעמים ותר"ת שלוש פעמים. עי"כ³⁶.

29 הערת עורך: עיין במאמרו של יצחק פייגלין 'אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא' בספר זה, הערה 10).

30 הלכות שופר דף ק ע"א.

31 סי' ש"א.

32 סי' רס"ט.

33 ה' רה אות יט'.

34 עשין מ"ב קיח' ע"ד.

35 סי' תקצ ס"ב.

36 ונפק"מ אחת מיני רבות היא האם ראוי לנהוג לומר וידוי בראש השנה בשעת תקיעת שופר דמיושב בין סדר תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת ותר"ת כמו שזכר בקצת מחזורים או יש בזה חשש משום הפסק! ומעתה לפ"ד רה"ג וסיעתו דהכל אמת וכבר בתקיעות תשר"ת יצא ידי חובתו א"כ אם יאמר וידוי בין תשר"ת לתש"ת וכן הלאה לא הוי הפסק ומותר ולפי דעת הרמב"ם וסיעתו דהכל מחמת הספק א"כ כל עוד לא יסיים התקיעות כולן ייתכן ועדיין לא יצא וא"כ הוי ליה הפסק בין ברכת המצוה למצוה עצמה ואסור ועיין בשו"ת יחזה דעת ח"א סכ"ה ואשר על ידו השני יביע אומר ח"א סל"ו שהרחיב באורך וברוחב בשאלה זו והעלה דיש להחמיר שלא לומר הוידוי אלא

ומעתה, כיון שנחלקו בזה האם תקיעות אלו הן מחמת הספק או מחמת המנהגים ראיתי להבי"ח³⁷ שניסה ליישב הדברים באופן הזה, דהתוסי והרא"ש שהזהירו לבל יעשה התוקע בשברו את השבר כשיעור של 3 כוחות אלא פחות, ס"ל כרב האי גאון שכתב שלכו"ע הוי תרועה בין גניחה בין ילולי, וכיון דשיעור תרועה ג' יבבות כל שהוא א"כ כל שמאריך בשבר כאותו שיעור אף בסימן תשר"ת - נעשה תקיעה דבר תורה, שהרי שיעור תקיעה כתרועה ואין אנו תוקעים תשר"ת תש"ת אלא מפני חילוקי המנהגים כמו שנתבאר, ועוד הוסיף: "דאיכא למימר דהתוסי והרא"ש סבירא להו כרבינו האי וכן נראה ממה שהביא הרא"ש דבריו בסתם בלי שום חולק ופסק ג"כ כפירוש רש"י אלמא דס"ל הכ"י עכ"ל.

אמנם הגהות אשרי והמרדכי דלא חששו להארכת השבר עד כדי שיעור שלש שברים וקצת פחות, ס"ל כשיטת הרמב"ם דהכל מחמת הספק בא וא"כ כל סדר וסימן בפני עצמו הוא עומד ואין חשש בסדר תש"ת להאריך בשבר כשיעור שברים וקצת פחות דהוי תקיעה דסימן ידידה.

אך הבי"ח דרך אחרת היא לו דכתב כך :

ויש לדקדק על מה שכתבו צריך לזוהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כשלוש יבבות שהם שלוש כוחות של כל שהוא שא"כ יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה שהרי וכו' וי"ל שכל שמאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כשלוש יבבות הרי יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה אע"ג דלגבי תקיעה דסימן ידידה לא הוי כתקיעה. עכ"ל.

ופירוש לפירושו, דהתוסי והרא"ש דכתבו דיש לקצר בשברים ס"ל דכיון דסוף סוף ע"י תקיעת 3 כוחות (יבבות) כל שהוא נעשה כאן תקיעה ויש בעולם סוג של תקיעה כזו שמורכבת מ-3 כוחות כל שהן, א"כ שוב אין לנו להאריך בשבר מן השברים בכל מאן דהוא כשיעור כ-3 כוחות, דאז יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה ואע"ג דנמצא בסימן אחר והוא תש"ת והתקיעה שם ארוכה יותר.

ומובן בזה נמי מה שהיה ספק עימי מדוע לא בחר הבי"ח לתרץ ולחלק כחילוקו של הבי"ח, דסוף סוף כיון דהבי"ח בחר לו י-ה כדעת הרמב"ם וסיעתו דכל תקיעות שלנו מחמת הספק הן, וכך אף פסק בשולחן הטהור בסימן תקצ ס"ב, א"כ מה שכתב להורות בסי"ג בתחילת דבריו כדעת התוסי והרא"ש שיש לקצר בשברים - ודאי לאו מחמת דסבירא ליה כדעת רב האי גאון וכפירוש הבי"ח כיון שבסעיף הקודם פסק להדיא כפירוש הרמב"ם וסיעתו דהכל מחמת בית הספק הוא ולכן נטה קו וכתב דבריו באופן אחר.

ועתה נהדר אנפין לבאר המשך שיטות הראשונים בענין שיעור התקיעות.

³⁷ ירהרר בליבו ע"ש. הגם הלום ראיתי באור לציון ח"א סלי"ט לר' בן ציון אבא שאול זצ"ל ח"א שנטה קו והעלה להחיר, ע"ש.

37 סי' תקי"צ שזי ד"ה ולפי זה.

4. שיטת הראב"ד והרשב"א

הראב"ד³⁸ וכמוהו הרשב"א³⁹ הבינו את מהלך הגמרא כך:

בסתירה בין הרישא "שיעור תקיעה כשלוש תרועות" והתניא "שיעור תקיעה כתרועה" ניתן כרגע לתרץ כפירושם של רש"י והתוס' (בפירושו הראשון) שלמעשה פשט המשנה "שיעור תקיעה כשלוש תרועות" אינו אלא כתרועה אחת ותו לא, אלא שהתנא הזכיר את שלוש התרועות שבכל סדר וסדר, ולכן כתב כך, אבל אין הכי נמי: הכוונה היא לאחת מן התרועות וכדברי הברייתא "שיעור תקיעה כתרועה",

ואולם בהמשך, מביאה הגמרא את המשך המשנה "שיעור תרועה כשלוש יבבות" והתניא "שיעור תרועה כשלושה שברים? אמר אב"י: בהא ודאי פליגי... מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי" וכתב הרשב"א כך:

אמר אב"י בהא ודאי פליגי, הכא לא איצטריכא לפירושי מתניי דתקיעות דכולהו כבי קא חשיב ולאפוקי מפשטה אלא זהו שגורם מחלוקתן ולשנות בה בלשונותן דתנא דמתניי סבירא ליה תרועה דאוריתא יבבות נינהו דהינו ילולי והם שלושה יבבות שהם קולות קטנים וקרי להו בירושלמי טרימוטי והלכך קתני שיעור תקיעה כשלוש תרועות שהן תשע טרימוטי ותנא דברייתא סבר גנוחי גנח והינו שברים גדולים ויש בכל שבר ושבר כדי שלוש יבבות ונמצא נמי ששיעור התקיעה לדבריו שהן כתשע טרימוטי ובשיעורא דתקיעה לא פליגי כלל אבל בשיעור תרועה עצמה הוא דפליגי. עכ"ל.

ופירוש הדברים הוא כך, שלאחר שהגמרא הביאה את ניגוד המשך המשנה וברייתא (תרועה = ג' יבבות = ג' שברים) ותירצה דבהא ודאי פליגי פירוש הדברים הוא שלמעשה יש מחלוקת מה שיעור התרועה, תנא דמתניי סבר שיעור תרועה כשלוש יבבות דהיינו שלש כוחות כלשהם ותנא דבריתי סבר שיעור תרועה כשלושה שברים, כשכל שבר הוא כשיעור 3 כוחות כלשהם דהיינו שיעור התרועה לברייתא הוא תשעה כוחות כלשהם (תשעה טרימוטי).

א"כ כיון שכך, כותב הרשב"א וכמוהו הראב"ד שאין עניין לומר שברישא של המשנה "שיעור תקיעה כשלוש תרועות" המשמעות היא כמו הברייתא "כתרועה אחת" ולדחוק את המילים ולשנותן ממשמעותן, אלא המשנה עצמה נקטה "שיעור תקיעה כשלוש תרועות" וגם התכוונה היטב לדבריה שכן היא, לפי הסברה ששיעור התרועה כשלוש יבבות (כוחות), סוברת ששיעור תקיעה כשלוש תרועות ולמעשה שיעור תקיעה כתשעה כוחות קטנים (3X3) ולכן כתבה "שיעור התקיעה כשלוש תרועות", והברייתא שכתבה "שיעור תקיעה כתרועה" דרכה היא לילך עפ"י המשך פירושה בברייתא

38 בהשגתו על הרמב"ם פ"ג מהלכות ר"ה הי"ד.

39 ר"ה לג ע"ב.

שיעור התרועה כשלושה שברים שהם למעשה כתשעה כוחות (כל שבר הוא 3 כוחות) וממילא שיעור תקיעה כתשע כוחות, ולכן ודאי שהתכוונה לדבריה בשיעור התקיעה שהוא כתרועה אחת.

סוף דבר הכל נשמע שלמעשה הן המשנה שלשונה "שיעור תקיעה כשלוש תרועות" והן הברייתא "שיעור תקיעה כתרועה" דנות באותו שיעור (וכל אחת עייף הסברה מה היא התרועה), ובשיעור התרועה אכן נחלקו שלתנא דמתני' שיעור תרועה כשלוש כוחות ולתנא דברייתא כשלושה שברים (תשעה כוחות) וממילא אין עניין להסביר את הדברים כשיטת רש"י ותוס', שכן רש"י ותוס' כותבים שמכיון ששיעור התקיעה תמיד כשיעור תרועה אחת, אי"כ התקיעה היא ביחס ישיר לשיעור התרועה, ומשמעות הדברים שלתנא דמתני' שיעור התקיעה כשלוש יבבות (כוחות), ולתנא דברייתא שיעור התקיעה כשלושה שברים, אבל לפי פירוש הרשב"א והראב"ד שיעור התקיעה - בין למתני' ובין לברייתא - כשיעור תשעה כוחות (טרומטין) אלא שנחלקו רק בשיעור התרועה.

וכך גם כותב המאירי⁴⁰:

נמצא שבשיעור תקיעה לא נחלקו שלדברי הכל שיעורא כתשע טרימוטות אבל בתרועה נחלקו שלמשנתנו שיעורה שלש טרימוטות ולתנא דברייתא תשע והלכה בשיעור תקיעה כשניהם ובשיעור תרועה כתנא דברייתא... וכן הלכה לדעתנו. ע"כ.

ועיי' שפירש את הגמרא עפ"י שיטת ראב"ד והרשב"א ופסק הלכה כמותם. וכפירוש זה הזכיר אף המגיד משנה בביאורו את שיטת הרמב"ם (שנזכרה אי"ה בהמשך) וכן הר"ן על הרי"ף⁴¹ הביא דברי הראב"ד.

ופירות הנושרים מתוך דברי קודשם דלפי שיטה זו אין התקיעה תלויה כלל וכלל בתרועה, דשיעור התקיעה שווה בכל מקום, ומתוך השוני בשיעור התרועה נשתנו הלשונות בשיעור התקיעה, אך מ"מ שיעור אחד הוא לתקיעה, ובתרועה נחלקו.

וכך גם כתב הר"ן על הרי"ף: "דנמצא עכשיו לפי שיטה זו שאין תקיעה תלויה בתרועה כלל דהא לתנא דמתניתין שיעור תרועה שלוש יבבות ושיעור תקיעה 9 יבבות אלא חכמים נתנו שיעור לתקיעה ט' טרומטין דכי האי שיעור משמע להו לישנא דזהעברת ולפי זה אין לשנות בין תקיעות של תשריית תשיית תר"ת כלל דתקיעה יש לה שיעור בפני עצמה ואינה תלויה בתרועה" עכ"ל. ולאפוקי מרש"י וסיעתו דשיעור התקיעה תלוי בתרועה ולכן בתקיעת תשריית יש להאריך יותר.

40 ר"ה לג ע"ב.

41 דף י ע"א מדפי הרי"ף.

זאת תורת העולה:

התקיעה אינו תלויה בתרועה כלל וכלל, שבכל הזמנים התקיעה שווה 9 טרומטין, ובתרועה נחלקו אם היא 3 יבבות קטנים או 3 שברים גדולים שהן 9 טרומטין (והלכה כ-9 טרומטין כדברי המאירי ועוד).

ונציג הדברים כך:

**שיטת ראב"ד
ורשב"א:**

3x { _____ תקיעה
 ----- תרועה
 _____ תקיעה

3x { _____ תקיעה
 - - - - שברים
 _____ תקיעה

3x { _____ תקיעה
 - - - - שברים
 ----- תרועה
 _____ תקיעה

שהיא ג' יבבות לשבר שהוא ג' יבבות, כך ששיעור התרועה שהוא ג' יבבות 9 כוחות ושיעור התרועה שהוא ג' שברים ג"כ 9 כוחות ושיעור התקיעה בתקיעת תשרי"ת הוי 18 כוחות. (ולא כראב"ד שבין הכל צריך שבתקיעה יהיה 9 כוחות ולא למטה מהן).

וכיון שהשו"ע כפי שנראה בהמשך הביא את שיטת הריב"א והריב"ם כשיטה העיקרית רציתי להביא כמה ראיות לאפשרות השניה בהבנת הריב"א והריב"ם, זו למעלה מזו.

ראיה ראשונה - שיטת בעל העיטור

כתב בעל העיטור⁴⁶ "מסתברא שלושה שברים שלושה קולות קטנים מופסקים ושלושה יבבות כשיעור שלושה שברים אלא שאין הפסק ביניהם **ולא פליגי בשיעור** אלא שזה עושה שברים קטנים בהפסק כגון גונח וזה עושה בלא הפסק והוא ליל והכל שוה עכ"ל. הביאו הטור סימן תקצ.

וכתב הב"י בהסבירו את שיטת העיטור:

וה"פ שדעת בעל העיטור דאף על גב דאמר אב"י בהא פליגי לאו למימרא דפליגי בשיעור תרועה כדפירש רש"י אלא לדברי הכל שיעורא הוי כשלושה קולות שכל קול מהם הוא שלש כוחות כל דהוא אלא **בגוונא דתרועה** הוא דפליגי דמר עביד לה כשלושה קולות מופסקין וארוכים קצת וקרי להו קטנים מפני שאין קול אחד מהם ארוך כתקיעה ומר עביד ט' כוחות כל דהוא שאין ביניהם הפסק וזהו שכתב ולא פליגי בשיעור פירוש הנך תנאי לא פליגי בשיעורא אלא שזה עושה שברים וכו'... **ולעניין הדין דברי בעל העיטור הם כדברי ריב"ם וריב"א.**

אתה הוראת לדעת שהב"י מזהה את שיטת בעל העיטור כשיטת הריב"א והריב"ם, ובעל העיטור כותב במפורש שאין הבדל בין שלושה שברים לשלושה יבבות שכולם הם אותו שיעור, אלא ההבדל הוא בגוונא דתרועה, נמצא שכך למעשה הבין הב"י את שיטת הריב"א והריב"ם, ואע"פ שהב"י הביא עוד אפשרות להסביר את בעל העיטור ע"ש, מ"מ שם הוא מעמיד את בעל העיטור כשיטת רש"י ולא כשיטת רש"י אך מ"מ את הריב"ם והריב"א הבין כדפירשנו.

ראיה שניה -

כתב הרא"ם (רבי אליהו מזרחי) בפירושו לסמ"ג שפסק כדברי הריב"א והריב"ם:

46 הלי שופר ק ע"ד.

משום דמקרי פלוגתיהו דתנאי דלדיהו לא קא מפלגי אלא בצורתא דתרועה לחודה אבל בשיעורא, לא דשיעור תשע כוחות של כל שהוא רציפות דמתניתין כשיעור ג' שברים דברייתא הוּוּ וכו' עכ"ל.

ומשמע מדבריו שגם כן הבין בדברי הריב"א והריב"ם דיבבא אחת כמוה כשבר אחד שהוא ג' יבבות והמחלוקת בין הברייתות אינה אלא בצורת התרועה והשברים⁴⁷.

ראיה שלישית –

הכל בו⁴⁸ מביא שיטה שהיא כשיטת הריב"א בענין היבבות, ונראה מדבריו שגם שיעור השבר הוא כ"ג כוחות. וז"ל הכלבו: והר' יצחק ז"ל כתב שיעור תקיעה כתרועה ותרועה ג' שברים שהן שלושה יבבות, והיבבה שיעור ג' כוחות של כל שהוא⁴⁹.

ראיה רביעית –

המ"מ על הרמב"ם⁵⁰ לאחר שהביא את שיטת הראב"ד כתב כך:

ולדעת זה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ששיעור התקיעה כתרועה אחת והיא או שלושה שברים או תשעה טרימוטות שהכל בשיעור אחד וכן עיקר, ויש מי שהחמיר (וכאן כוונתו לשיטת הריב"א והריב"ם) בתקיעה של תשר"ת שצריך בה כשיעור שלושה שברים ותרועה שהם שמונה עשר טרימוטות, ואין זה עיקר אלא שיעור כל התקיעות אחד וכל אחת היא כתשעה טרימוטות הנה.

הרי שהביא את שיטת ריב"א וריב"ם והבין בדבריהם שמה שכתבו ג' שברים ותשע כוחות היינו בסה"כ י"ח כוחות ומשמע ברורות שהבין בדבריהם שכל שבר ג"כ ג' כוחות כמו כל יבבא ובסה"כ י"ח כוחות. (ג' שברים שהן 9 כוחות + 9 כוחות). ודו"ק.

ואע"פ שבדברי הריב"א והריב"ם אינם ברורים הדברים דיים שכן כתב י"ג שברים ותשע כוחות" (בתקיעת תשר"ת) וכמו שהעיר הב"ח וזו לשונו "ויש לדקדק אמאי לא הביא רבינו (הטור) גם סברת ריב"א וריב"ם שהביאו התוספות והרא"ש ושאר כל המפרשים ואפשר לומר דטעמיה משום שלא היה אצלו מבואר בדבריהם דשיעור התרועה כשברים ממש כמשמע קצת ממה שכתבו התוספות והרא"ש לדעתם וז"ל:

47 ראיה זו ראיתי בספר "זכרון תרועה" לר' יצחק שילת, שליט"א.

48 ה"ל ר"ה כ"ח ע"ב.

49 ראיה זו אף היא ראיתי בדברי ר' יצחק שילת בספר "זכרון תרועה" ועיין שם בהערות.

50 פ"ג מהלכות שופר הלכה ד'.

וצריך למשוך בתקיעה של תשר"ת כשיעור ג' שברים וט' כוחות ולא כתבו בפשטות י"ח כוחות א"כ אפשר דלא ברירא מילתיה דשיעור ג' שברים לא הוי טפי מט' כוחות וכו" עכ"ל הב"ח, מכל מקום כך נראים הדברים יותר וכפי שהבין הב"י בהשוואתו אותם לבעל העיטור וכמו שכתב במפורש המגיד משנה בדבריהם.

וכך גם ראיתי במטה אפרים⁵¹ בשם אחרונים שהבין שהג' שברים - שיעורם כג' יבבות וכן פשטות החיי אדם⁵² ערוך השולחן⁵³ דרך החיים ומחצית השקל על אתר.

ועתה אעבור בקצרה על שיטת הרמב"ם בענין, ואע"פ ששיטתו דחווה מההלכה וכפי שכתבו הרבה ראשונים (הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א ועוד) בכל זאת ראיתי למקצת פוסקים שהתייחסו לדבריו הרמב"ם ובפרט שלשונו הזהב נכונה יותר וברורה בהבנת לשון הגמרא, וכמו שהעיר הגר"א.

6. שיטת הרמב"ם

כתב הרמב"ם⁵⁴ וזו לשונו: "שיעור תרועה כשתי תקיעות, שיעור שלושה שברים כתרועה" - ומשמע דתקיעה שיעורה כחצי תרועה. ונראה מדברי הרמב"ם שמפרש את דברי הגמרא באופן שונה משאר הראשונים שהזכרנו עד עתה.

את הביטוי "תנא דידן קא חשיב תקיעות דכולהו בני כתרועות דכולהו בב"י נראה שמבין כך: סך כל התקיעות בכל שלושת הסדרים ונמצא ששיעור 6 תקיעות שווה לשיעור שלש תרועות וממילא שיעור תרועה כשתי תקיעות כדבריו "ותנא ברא קא חשיב חד בבא ולא פליגי" היינו שהתנא דברייתא חשב את סך כל התקיעות בסך אחד (תרי"ת) כסך כל התרועות כשלמעשה שתי התקיעות הן כשיעור התרועה, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ובאשר להמשך דבריו "שיעור שלושה שברים כתרועה".

לכאורה היה הרמב"ם צריך לבאר לנו מהו שיעור השבר כדי שנוכל לדעת על התרועה, אך הדברים כאן סתומים וכפי שכתב המגיד משנה דלא נתבאר זה בדברי רבינו (הרמב"ם) יפה.

מכל מקום באשר לעצם הבנתו של הרמב"ם בגמרא נראה שהבין כפשטות הגמרא ולא כפי שפירשו הראשונים בהבנתם וכפי שהעיר הגר"א בפירושו

51 אלף למטה סימן תק"צ ס"ק יב.

52 כלל קמ"ב סעיף ו'.

53 סימן תקצ' סעיף ז'.

54 רמב"ם הלכות שופר פ"ג ה"ד.

לשו"ע דהרמב"ם כתב תקיעה כחצי תרועה ושיטתו נכונה בפירוש הגמרא "ויז"ש תקיעות דכולהו בבי וכו' דלפי רש"י אי אפשר להולמו". עכ"ל.

והנה, אע"פ שדבריו נכוחים ונכונים ומדויקים בלשון הגמרא הירבו הראשונים להקשות על עצם פסיקתו של הרמב"ם ובפרט על שיעור התקיעה שהוא כחצי תרועה, וזו לשונו של הרשב"א: "ויש מי שפירש תקיעות דכולהו בבי שהן שש תקיעות כשלוש תרועות דהינו תקיעה כחצי תרועה ואין זה מתחזור כלל דהא "והעברת" כתיבא דמיניה דרשינן פשוטה לפנייה ולאחריה ולשון והעברת מעביר קול ארוך משמע ושלוש יבבות היינו שלש טרימוטין וחצי – שלוש יבבות, טרימוט וחצי, שיעור מועט הרבה ואין זו העברה. ועוד, דלשון ברייתא דקתני שיעור תקיעה כתרועה לא משמע הכין, דהוה ליה למיתני תקיעות כתרועה דתקיעות דחד סימן תקיעות מיקרו. עכ"ל הרשב"א, וכן הקשו הרמב"ן הריטב"א ועוד.

וראיתי בב"י⁵⁵, לאחר הביאו את דעת המרדכי והגהות אשרי הסוברים שאין צריך להזהר שלא להאריך בשברים שיעור ג' כוחות של כל שהוא וכו' (כדברינו לעיל), שכתב כך: "והעולם לא נהגו כן אלא מקצרים השבר כל מה שאפשר משום שלדעת רש"י במעט שיאריכו יצא מכלל שבר והוי תקיעה שהרי לדידה שיעור תקיעה הוי כג' כוחות של כל שהוא"

לכאורה משמע מדבריו שבמקום שנהגו לנהוג כדעת רש"י ינהגו כך ולולי המנהג - ינהגו כדעת הריב"א והריב"ם כפי שנראה לקמן.

7. פסק השו"ע והחונים עליו

כתב השו"ע סימן תק"צ ס"ג:

יש אומרים ששיערו תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלושה יבבות דהיינו ג' כוחות בעלמא כל שהוא והם נקראים טרומטין ולפי"ן צריך ליהרר שלא יאריך בשבר כשלושה טרומטין שאם כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה.

הגה – ויש אומרים דאין לחוש אם האריך בשברים קצת ובלבד שלא יאריך יותר מדי וכן נוהגים. וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר מבשל תש"ת ובשל תש"ת יותר מבשל תר"ת ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין לה שיעור למעלה וכן בתרועה יכול להאריך בה כמ שירצה וכן אם מוסיף על ג' שברים ועושה ד' או ה' אין לחוש.

ממשיך השו"ע וכותב:

ויש אומרים ששיעור יבבא ג' טרומיטין ושיעור תרועה כשלושה יבבות שהם ט' טרומיטין ושיעור תקיעה גם כן ט' טרומיטין כתרועה ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור י"ב (י"ח) טרומיטין ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה והאריך בשברים לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר.

יוצא שדעה א' שהובאה בשולחן ערוך היא דעת רש"י ותוס'.

דעת י"א היא דעת הריב"א והריב"ם.

ודעת הראב"ד לא הובאה בשו"ע.

ודעת הרמ"א על דעה א' בשו"ע הינה דעת המרדכי והג"א.

וכלל ידוע בידנו ד"י"א וי"א שהביא שו"ע הלכה כ"י"א בתרא ומשמע שסובר לו השו"ע כדעת הריב"א והריב"ם, ששיעור התקיעה ביחס ישיר לתרועה ושיעור כל יבבא ג' טרומיטין והתרועה כשלוש יבבות שהן ט' טרומיטין וא"כ אף התקיעה היא בשיעור של ט' טרומיטין מלבד תקיעת התשר"ת, ששיעורה י"ח טרומיטין. (אע"פ שגרסת השו"ע י"ב טרומיטין כבר כתבו האחרונים דהוא טעות סופר וצריך לומר י"ח)⁵⁶.

ושאלתי למורנו ורבינו ראש ישיבתנו הקדושה הרה"ג רבי אברהם קורצווייל שליט"א בענין התקיעות ואמר לי כי שיטת רש"י סומכים עליה בדיעבד וכיון שכן - היא השיטה העיקרית להלכה, ולכן פסק הרמ"א על שיטת רש"י ע"פ הג"א והמרדכי דאין לחוש אם האריך בשברים קצת, והספרדים ינהגו כדעת הריב"ם והריב"א אא"כ מדובר במקום שנהגו כרש"י ינהגו כרש"י כדברי הבי"י.

והנה ידועה המחלוקת בין ר' אפרים מרגליות בעל ה"מטה אפרים" ובין הבי"ח מהי שיטת רש"י בענין השברים, והאם חולק הוא על שיטת הריב"ם והריב"א או לא, דהבי"ח⁵⁷ כתב "ששיעור ג' שברים לכו"ע הוי כשיעור ט' כוחות ובפחות לא יצא", ומשמע דסבירא ליה דשיטת רש"י היא שהשבר הוא ג' כוחות וזה הוא מה שכתב רש"י שהשברים ארוכים מיבבות דשיעורן זהה לשיעור השבר דהריב"א והריב"ם, אך ה"מטה אפרים"⁵⁸ לא ניחא ליה בהאי וסובר שכל שבר - גדול אמנם מיבבא, אך שיעורו כשתי יבבות דכיון דאפיקתיה מכוח אחד.

ואמר לי הרב שליט"א דבהשקפה אחרונה נוטים הדברים כדברי הבי"ח שאף לשיטת רש"י כל שבר כג' כוחות ומעלה ובדיעבד יש לסמוך על שיטת המטה אפרים.

⁵⁶ וראיתי בינהר שלום' שניסה לישיב הגירסה ע"ש.

⁵⁷ בי"ח שז' :

⁵⁸ אלף למטה ס"י תק"צ סק"ו.

8. סיכום השיטות והמנהגים להלכה

אחרי הדברים האלה, טרם שביתת הקולמוס, ראיתי לנכון לבאר בסיעתא דשמיא את השיטות והמנהגים עד כמה שידנו מגעת כי כבר רבו הפרטים ותקשה הדעת להבין, וכפי שכתב המשנה ברורה וע"כ, אנסה לבארם אחת לאחת.

התקיעה

תקיעת תש"ת, תר"ת, תשר"ת – שיעור המקסימום:

בענין שיעור המקסימום - אין לה שיעור מלמעלה ואפשר להאריך ככל שרוצים וכפי שכתבו הראשונים, ומקורם ברוך מהמשנה: "תקע בראשונה ומשך בשניה כשתיים אין בידו אלא אחת" וכ"פ השו"ע.

תקיעת תש"ת – שיעור מינימום:

לי"א השני בשו"ע דכיון דכל שבר אינו פחות מג' יבבות א"כ צריכה להיות התקיעה כשברים כ-9 - טרומטין מינימום.

ול"א הראשון דאז הוי כל שבר כ-2 כוחות (לא כדעת הב"ח בהבנת רש"י) יהיה המינימום 6 - כוחות בעלמא, ונוהגים לתקוע כשיעור 9 קולות מינימום וכפי שפסק המ"ב וכתב בשה"צ אות ד' שאם פחות מכן לא יצא, וכן ראיתי בסידור "קול יעקב"⁵⁹ ע"פ פסיקותיו של הראש"ל הרב מרדכי אליהו שליט"א שכתב שכל תקיעה תהיה ארוכה כמו שברים דהיינו כמו ט' כוחות שהם 2 שניות כל תקיעה, ואם עשה כל תקיעה פחות מ-2 שניות לא יצא וצריך לחזור ולתקוע את התקיעות.

תקיעת תר"ת שיעור מינימום:

לי"א הראשון דאז התרועה כ-ג' כוחות א"כ התקיעה במינימום היא ג"כ שלושה כוחות, ולי"א השני דשיעור התרועה כ-9 קולות א"כ המינימום הוא כשיעור 9 קולות.

ונוהגים לתקוע כשיעור 9 קולות, ובדיעבד די אם עשה אותה כשלושה כוחות כדעה הראשונה וכך פסקו האחרונים - מ"ב.

תקיעת תשר"ת שיעור מינימום:

לי"א הראשון כוללת התקיעה בתוכה גם את השברים וגם התרועה כשיעור 9 כוחות מינימום, ולדעה ב' בשו"ע כשיעור י"ח כוחות מינימום.

ונוהגים לתקוע תקיעת תשר"ת כמו ח"י כוחות, דהיינו 4 שניות לכל תקיעה (קול אליהו), ובדיעבד - אם תקע פחות מ-2 שניות אף בדיעבד לא יצא

59 סדור קול אליהו עמי תמ"א - תמ"ב.

(בתקיעה של 9 כוחות (2 שניות) בדיוק - יצא אף בדיעבד כשיטת הי"א הראשון ואף שיטת הראב"ד לכתחילה כן).

והוסיף עוד ב"קול אליהו" דיש אומרים ש"יח כוחות הם חמש שניות טוב לחוש להם לכתחילה, ולכן ישתדל בתשר"ת להאריך בתקיעה חמש שניות, ובתשר"ת ובתרי"ת יאריך בתקיעה כדי שתי שניות וחצי או שלש.

השברים

שברים תשר"ת - שיעור המקסימום:

לי"א הראשון הסוברת שלא יאריך בשבר כשיעור ג' כוחות כי אז הוי תקיעה ולדעת הרמ"א אין לחוש אם האריך קצת [וכאן תלויה מחלוקת "המטה אפרים" והב"י בשאלה כמה שיעור השבר בדעת רש"י דלדעת הב"ח דשיעור השבר הוא כשיעור י"א בתרא (3 כוחות) אפשר להאריך עד ט' קולות ולדעת "המטה אפרים" שכל שבר הוי כ-2 קולות - אפשר להאריך עד 6 קולות ותו לא].

ולדעת הי"א בתרא אפשר להאריך בשבר עד ט' קולות ולא עד בכלל.

ונוהגים להאריך בשבר עד כדי שיעור ט' קולות, וב"קול אליהו" כתב להיזהר מאוד שלא להאריך בשברים עד שיהא כל שבר כמו ט' כוחות כי בזה אפילו בדיעבד אינו יוצא, וכ"פ ב"תורת המועדים" לר' דוד יוסף שליט"א⁶⁰ ובספר "מועדים וזמנים" לר' משה שטרנבוך כתב שיש לחוש לדעת הגר"א שנוטה לפסוק כרמב"ם להיזהר שלא יהיה השבר כדי כוחות וחצי כי זהו בפשיטות שיעור תקיעה לדעת הרמב"ם.

שברים תשר"ת שיעור מינימום:

לי"א הראשון כ"ל תהיה נפק"מ בין שיטת הי"מטה אפרים" שהבין בדעת רש"י שהשבר כ-2 כוחות ולכן המינימום 2 כוחות, ולשיטת הב"י בדעת רש"י שהשבר כ-3 כוחות - אזי המינימום יהיה 3 כוחות ולא יפחת מזה ולי"א בתרא אה"נ כל שבר לא פחות מג' כוחות (דאפילו היבבא שיעורה כן).

ונוהגים ג"כ שבכל אחד מן השברים יהיה שיעור של לפחות שלושה כוחות וכ"פ ב"תורת המועדים", וב"קול אליהו". בדיעבד פוסקים המג"א והמ"ב⁶¹ - אם עשה כ-2 כוחות יצא.

60 סימן חי סעיף כ"ב.

61 מ"ב תק"צ סק יג ובשעה"צ שם.

שברים תשר"ת – שיעור מקסימום:

כתב המ"ב⁶² - הנה בתשר"ת היה לנו להקל להאריך בשבר אחד עד י"ח כוחות דכיון דתרועה שם הוא בסך זה, ממילא לא הוי שיעור תקיעה עד י"ח שהוא גניחות ויללות אלא דיש לחוש לבלבול הדעת שפעם אחת יעשה השבר ארוך מחברו דבתש"ת הלא אסור לעות כן, על כן יסוה אותם בכל מקום שלא יהיה שום שבר ארוך כתשעה כוחות – ובדיעבד אינו נפסל אם עשה השבר בתשר"ת עד י"ח כוחות, אבל י"ח פסול אף בדיעבד דשוב נעשה תקיעה לכו"ע וכך נוהגים לעשות השבר כ-ג' כוחות ובדיעבד עד י"ח כוחות – יצא.

שברים תשר"ת שיעור מינימום:

נוהגים כשיעור מינימום שברים תש"ת. וכנ"ל.

תרועה

תרועה תר"ת, תשר"ת שיעור מקסימום:

פסק בשו"ע - "וכן בתרועה יכול להאריך בה כמה שירצה" וכ"פ רוב הראשונים.

תרועה תר"ת תשר"ת שיעור מינימום:

ל"י"א הראשון התרועה היא ג' כוחות וזה שיעור המינימום ול"י"א השני התרועה הוא ט' כוחות כלשהן וזהו שיעור המינימום.

ונוהגים שלכתחילה יש לתקוע ולהריע כט' כוחות ובדיעבד יוצאים בתרועה של ג' כוחות - כך פסק המ"ב⁶³.

"עלה אלוקים בתרועה, ד' בקול שופר"⁶⁴

יהי רצון שנתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות ויקויים בנו הפסוק⁶⁵:

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לד' בהר הקודש בירושלים.

62 סי' תקצ ס"ק יג.

63 ס"ק יב, יג.

64 תהילים מ"ז, ו.

65 ישעיה פרק כ"ז, יג.